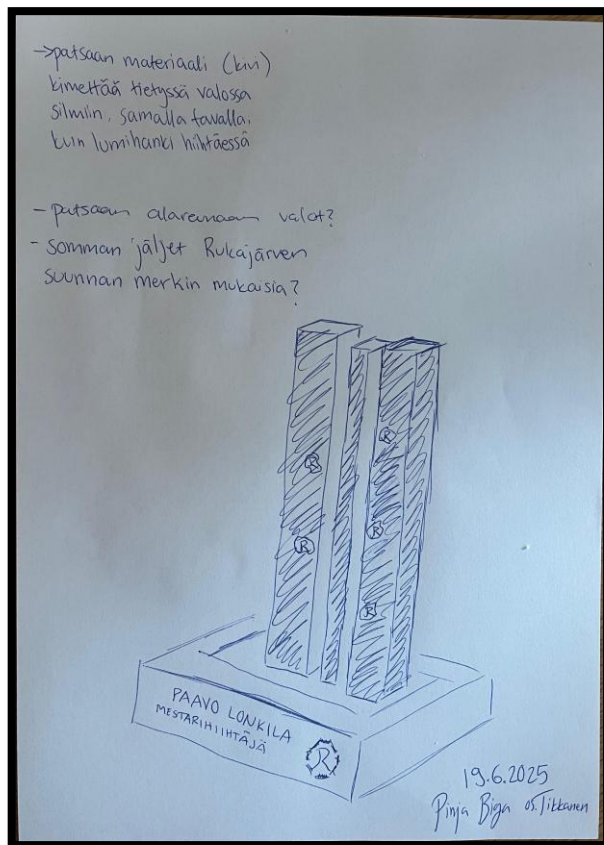

LÄTU-PATSAAN TARINA

Tenho Tikkanen 16.7.2025 – päivitetty versio (5.11.2025)

16. HEINÄKUUTA 2025

RUKAJÄRVEN SUUNNAN HISTORIAYHDISTYS RY
www.rukajarvensuunnanhistoriayhdistys.fi

LATU-PATSAAN TARINA.

Lamppu "Latu-patsaasta" syttyi Kiuruvedellä 18.2.2025. Olimme vaimoni kanssa korjauttamassa hänen hammasproteesiaan. Hammasteknikko Vesa Pölkki kertoi ilahtuneena syksyn Lieksan 80 vuotta aselevosta juhlasta. Aivan kuin ohimennen hän kertoi tehneensä Kiuruvedellä muutama vuosi aikaisemmin esityksen "Latu-patsaan sijoittamisesta Kiuruvedelle Paavo Lonkilan kunniaksi.

Asiaa oli tiedusteltu kultamitalihiittäjä Paavo Lonkilalta itseltään, mihin Paavo oli vastannut kieltävästi.

Tiedustelin Vesa Pölkiltä saman tien, että voisimmeko tätä ideaa käyttää Lieksan Rukajärvi-keskuksen pihasuunnitelman yhteydessä siten muuttaen perustelua, että Latu-patsas olisi Rukajärven suunnan muistomerkki, koska parhaat hiihtäjät Jatkosodan aikana löytyivät Rukajärveltä. Pölkki antoi luvan idean käyttöön välittömästi.

Seuraavaksi soitin Paavo Lonkilan tyttärelle ja tiedustelin, että antaisiko hän luvan patsasidealle, joka olisikin nyt uudistettuna kaikkia Rukajärven veteraaneja koskeva. Lupa tuli.

Pyysin poikani tyttären Pinjan apua. Hän oli maalannut meille isovanhemmille useita teoksia lahjaksi. Kerroin hänelle idean, miltä pohjalta asiaa tulisi viedä eteenpäin. Sain Pinjalta Lieksan asemalla 80-vuotislahjaksi Latu-patsaan piirroksen.

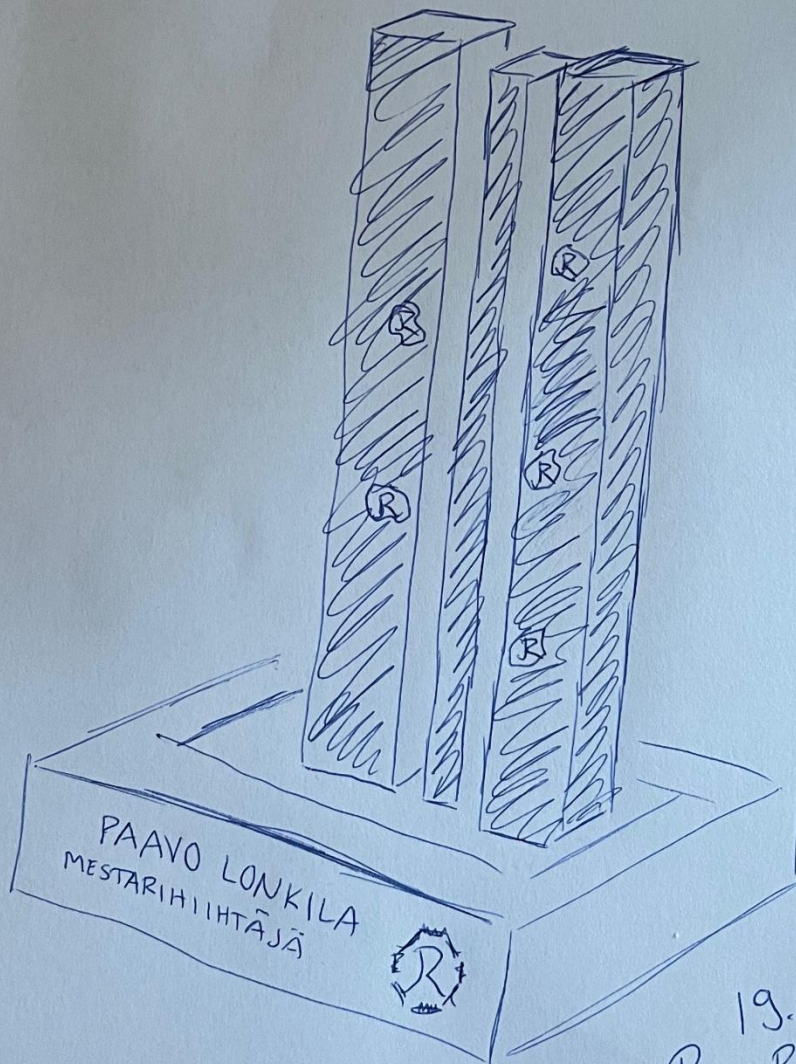
Aivan alkuvaiheessa esitin Latu-patsaan paikaksi Asema Aukiota. Keskustelujen jälkeen todettiin, että se olisi vienyt tärkeitä parkkipaikkoja. Arkkitehdit esittivät uuden patsaspuiston nimeämistä.

PATSAS-PUISTO

→ patsaan materiaali (kivi)
kimettää tietyssä valossa
silmiin, samalla tavalla,
kun lumihanki hiihtäessä

- patsaan alareunan valot?
- somman jäljet Rukajärven
suunnan merkin mukaisia?

19.6.2025
Pinja Biga os. Tikkanen

LATU-PATSAS – PIHASUUNNITELMAN OSANA

Luonnollisesti Lieksan rautatieaseman hankkiminen yhdistyksen omistukseen 2.6.2024 johti monilta osin asioitten uudelleen arviointiin ja monien jatkosuunnitelmien tekemiseen. Kesäkuun toinen päivä ei ole mikä tahansa päivä, vaan arvostetun Rukajärven suunnan komentajan kenraali E.J. Raappanan syntymäpäivä (s. 2.6.1893).

Rukajärven suunnan historiayhdistykselle oli luvattu julkista rahoitusta, minkä uskoimme toteutuvan. Niin vain kävi, että tukihakemuksemme torjuttiin, kymmenen kielteistä päätöstä, kaksi taholta, mikä oli ensin sitä tukea suullisesti luvannut ja yksi merkittävä taho Elinkeinoelämän keskusliiton "Itä-Suomi työryhmä" ilmoitti 10 minuutin harkinnan jälkeen kielteisestä päätöksestään? Oliko veteraanityö tosiaan pelkkä kuollut kirjain ja elossa enää vain ns. "pyhäpuheissa"?

Vaihtoehtoja oli vähän, joten jouduimme turvautumaan kuten niin monta kertaa ennenkin talkootyöhön. Asevelihenki nousi elämään. Järjestöväki Kainuusta, Ylä-Savosta, Sonkajärven pataljoonaa myöten ja lieksalaiset varsin yksimielisesti asettuivat tueksemme ja niin Rautatieasema saatiin lopulta kunnostetuksi. Julkisivut on maalattu, lahot rakenteet uusittu, ja ikkunat maalattu.

Valtakunnallisesti ehkä merkittävintä oli se, että onnistuimme avaamaan aseman yleiseen käyttöön odotustilana ja tarjolle maan parhaat palvelut avointa nettiyhteyttä myöten.

Yhteistyökumppanimme Lieksan Tukipiste ry. avasi kahvion ja näin on saatu Lieksan aseman palvelut nostettua korkealle tasolle. Yhteistyössä Lieksan Matkailuoppaitten kanssa on onnistuttu pystyttämään asemalle arvokkaat näyttelyt, arvokkaimpana maan laajin veteraanihaastatteluaineiston esittely, maan laajin rintamataidekokoelman esille asettaminen "komentaja E.J. Raappanan" nimeä kantavassa "Raappana Salissa", Rautatiet sodan huoltotehtävissä näyttely ja kaksinkertaisen Marskin ritari Ilmari Juutilaisen syntymätilan avaaminen. Raappana Salissa on esillä Ville Puumalaisen kokoama poikkeuksellisen harvinainen rintamamerkkien laaja kokoelma.

Näin Lieksan rautatieasemalle avattiin maan parhaat palvelut myös rautatiematkustajien käytettäväksi. Tämän työn tuloksena Rukajärvi-keskus on saanut tosi arvokkaita lahjoituksia, Korven Kaiku lehden vuoden 1941 vuosikerran lahjoitti Inkeri Apila, päätoimittajan tytär. Pohjois-Karjalan Raja luovutti Marskin Majan saunan porraskiven ja paljon muuta todella arvokasta uutta esineistöä.

Halusimme, että koska yhteiskunnan tukea ei saatu, työ tehdään talkoovoimin ja niinpä pyysimme jo entuudestaan meille tunnettuja veteraanien jälkipolveen lukeutuvien arkkitehtien apua pihasuunnitelman tekemiseen talkoopohjalta. Arkkitehdit Kari Palaste ja arkkitehti Mikko Päällysaho suostuivat ottamaan haasteellisen työn vastaan.

Kari Palasteen isä kirjailija Onni Palaste (ent. Bovellan) oli hyvä hiihtäjä itsekin ja osallistui maaliskuussa 1943 mm. Paavo Lonkilan kanssa Jeljärven partioretkelle Puustisen johdolla (589 miestä). Välittömästi Jeljärven partioretkeltä palattuaan veteraanit tekivät ns. herrasmiessopimuksen siitä, että Jatkosodan jälkeen Suomeen perustetaan urheilukasvatuslaitos. Sodan jälkeen tuo tehtävä annettiin juuri Onni Bovellanille ja näin hän löysi paikan Vuokatin urheiluopistolle. Onni Palaste toimi Vuokatin urheiluopiston ensimmäisenä johtajana.

Arkkitehti Mikko Päällysahon vaimon isä Aarre Öörni toimi Rukajärvellä PionP. 24:ssä. Päällysaho toimi Vaasan ev.lut. seurakunnan kiinteistöjohtajana ja juuri ennen eläköitymistään hän saneerasi Vaasan seurakuntien 21 arvokiinteistöä, joista yksi on Vaaran kirkko. Kari Palaste on menestyvä ja tunnettu arkkitehti, jolla on oma arkkitehtitoimisto Helsingissä. Hänellä

on laajaa kokemusta kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten saneerausten suunnittelusta.

Suunnittelun eri vaiheiden ja keskustelujen jälkeen Lieksan rautatieaseman piha-alueesta on valmistunut luonnos missä arkkitehdit esittävät eri toimintojen sijoittamista ja yksi merkittävimmistä on ns. "Patsaspuisto", mikä sijoittuisi rautatieaseman asemamakasiinin väliseen puistoon.

Muistomerkit koottaisiin arkkitehtien mielestä tuohon samaan puistoon, mihin siirtyisi myös kaksinkertaisen Marskin ritarin Ilmari Juutilaisen muistomerkki. Sen katsotaan olevan täysin väärässä paikassa entisen Lieksan asemaravintolan tontilla peruskivien vierellä. Ilmari Juutilaisen muistomerkin tekstikin on virheellinen mikä näin ollen esitetään uusittavaksi samassa yhteydessä. Juutilaisen muistomerkin aikanaan pystyttäneeltä Olli Tiaisen säätöiltä on saatu lupa patsaan siirtämiseen Juutilaisen syntymähuoneen vierelle.

Ratkaisuun päädyttiin laajan pohdinnan jälkeen, mihin oli vaikuttamassa myös se, että veteraani Pekka Savinaisen lähisukulaiset halusivat siirtää tunnetun veteraanin maalliset jäänteet Ruotsista Lieksaan. Laki ei sitä salli, joten päädyttiin ratkaisuun, missä Latu-patsas on samalla hylättyjen veteraanihautojen muistopatsas. Patsaspuiston esittelytaulun kautta saa tiedot muidenkin hylättyjen ja myös muiden veteraanihautojen yksityiskohtaisesta sijainnista. Muistomerkin juurelle omaiset voivat halutessaan Lieksan Rukajärvi-keskuksessa käydessään syyttää muistokynttilänsä.

Ruotsiin muuttaneita veteraaneja on myös muita kuin em. Savinainen. Monet veteraanit hakivat työtä. Sellainen lieksalaissyntyinen veteraani on Toimi Näsänen (28.9.1920 – 27.1.1992), joka muutti perheineen pysyvästi Ruotsiin. Näsänen muistelmissa on mielenkiintoisia viittauksia ruotsalaisiin vapaaehtoisiiin (muistelmien s. 8 -9/19). Kun Näsänen puhuu muistelmissaan "voorthemmarista", se jää hiukan epäselväksi, mitä hän tällä tarkoittaa.

Patsaspuistossa on entuudestaan Lieksan junaonnettomuuden muistomerkki. Veturi 1109 Tk3 romuttui 20.1.1966 tasoristeyskolarissa. Juna saapui tuolloin Lieksaan Pankakoskelta. Kuva Finna.

Muistomerkin valmistaja

Muistomerkin valmistajasta käytiin tarjouskilpailu. Kilpailun voitti Sukevalta kotoisin oleva tunnettu kuvanveistäjä – Pekka Väisänen (Sukevan Kivi Oy). Hänen käsialaansa on mm. Vieremän kunnan viraston pihaan v. 2017 pystyttämä ”Isänmaan puolesta” kaatuneitten muistomerkki.

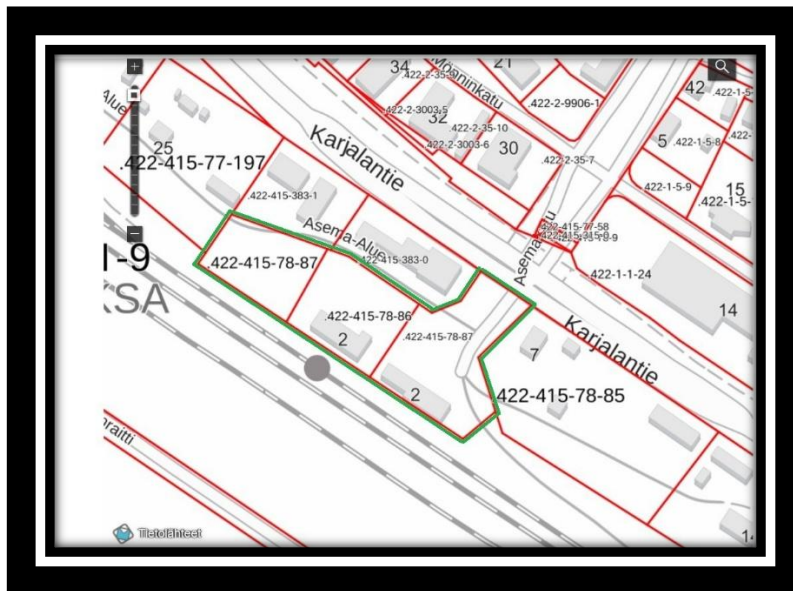
”Isänmaan puolesta” kaatuneitten muistomerkki. Pekka Väisänen - Sukevan Kivi Oy.

Taustatietoa suunnitteluun osallistujista

Miksi se Lamppu sytty? Lähtökohta on veteraanien maan hyväksi tekemän työn kunnioittaminen. Rukajärven suunnan veteraanit olivat maan parhaita hiittäjiä. He voittivat Jatkosodan aikana kaikki Suomen mestaruudet. Kultamitalihiittäjä Paavo Lonkila oli yksi heistä, vaikkei vielä sota-aikana menestynyt. Patsas-idea ei toteutunut Kiuruveden torille. Sain Vesa Pölkiltä luvan hänen ideansa pohjalta suunnitellut ”Latu-patsaan” Lieksan Rukajärvi-keskuksen läheisyyteen Rukajärven suunnan historyhdistys ry:n omistamalle tontille.

Vesa Pölkön esityksen pohjalta suunnitelmaa ovat kehitelleet edelleen veteraanien jälkeläiset arkkitehdit **Kari Palaste** ja **Mikko Päällysaho** sekä poikani tytär **Pinja Biga**. Pinjallakin on urheilutausta, hän voitti kymmeniä SM-rytmisen voimistelun mestaruuksia ja ainakin yhden hopeamitalin MM-tasolta, Olarin voimistelijain joukkueessa. Pinja on joukkuehenkinen valmentaja ja hän on myös taiteilija. Hänen äitinsä on lieksalainen.

Tunnustan syntini. Olen tämän hankkeen idean isä ja välimies ihmisten välillä, ja lopulta vain välikäsi, kun ideaa kehitellään eteenpäin. Koen, että jaettu ilo on kaksinkertainen ilo ja lopputulos paranee aina avoimen keskustelun kautta.

Rukajärvi-keskuksen hehtaarin suuruisella tontilla on kolme rakennusta yhteensä reilut 800 k-m². Rautatieasema, asemamakasiini ja kellari. Tontti n. hehtaarin suuruinen.

Paavo Lonkilaa ja arkkitehti Kari Palasteen isää yhdistää Jeljärven partioetki. Molemmat osallistuivat sille retkelle, palasivat retkeltä, onneakin tarvittiin. Miehet surivat Ontajärven länsirannalla kaatuneita aseveljiään ja tekivät herrasmiessopimuksen esimiestensä kanssa. Perustetaan Suomeen sodan jälkeen urheilukasvatuslaitos. Sen paikan etsintä annettiin kirjailija Onni Bovellanille (myöh. Palaste) arkkitehti Kari Palasteen isälle. Onni Palaste ehdotti Vuokattia ja siellä toimii nykyisin Vuokatin urheiluopisto. Onni Palasteesta tuli opiston ensimmäinen rehtori. Asia oli unohtunut ja vasta Rukajärvellä valmistettuja "Asevelitaloja" etsiessäni matkasimme Vuokattiin yhdessä Seppo Räihän kanssa. Vuokatin urheiluopiston tarina saatiin lopulta tallennetuksi.

Opiston hallintorakennuksen seinällä on sitä koskeva 30.11.2018 kiinnitetty laatta ja videohaastattelu. Tilaisuudessa oli mukana myös arkkitehti Kari Palaste. Aiheeseen voi tutustua oheisen linkin kautta (<https://www.rukajarvensuunnanhistoriayhdistys.fi/historiayhdistys/vuokatin-urheiluopiston-rakentaminen-satumainen-tarina/>)

Asevelihengessä – Yhteistyöllä

Rintamakarkureita tavataan varsin usein myös sotien jälkeisessä sotahistoriatyössä. Ja juuri senpä vuoksi "asevelihenkeä" tarvitaan erityisesti sotahistoriatyössä, juuri sellaista mitä 9./JR 10:n joukkueenjohtaja ylikersantti Mooses Huovinen kuvaa oivallisesti runossaan "Telttasauna: **"Saunan löylykin jaetaan tasan"** - ns. suuressa kuvassa sotahistoriatyö on joukkuelaji, tavoitteita pitää asettaa, mutta silti kaikessa ei voi onnistua ja siitä syystä jotkut nokkaantuvat helposti, mutta onneksi on niitä, jotka eivät uuvu mistään syystä. Tärkeintä lienee, että hanke toteutuu, muisto elää ja voi hyvin. Kiitos hyvästä ideasta ja yhteistyötä, jota jalostamme ja se toteutuu ennen pitkää kansakunnan hyväksi.

Eduskunta tuli avuksi

Lopulta maamme Eduskunta oli pannut yhdistyksemme työn arvon merkille ja teki päätöksen (ns. "Joululahjaraaha") lahjoittaa yhdistykselle 50.000 €. Kiitos siitä tuesta, raha tuli yhdistyksen tilille

19.5.2025. Tälle rahalle on käyttöä, vaikkei sitä voida käyttää Latu-patsaaseen. Uskomme, että tämäkin investointi tulee takaisin yhteiskunnalle, ei Rukajärven suunnan historyyhdistyksen kukkaroon, vaan tuotto jakautuu koko Itä-Suomen hyväksi sen yritystoiminnan kautta tasapuolisesti kaikille kansalaisille.

Musiikkineuvos Erkki Eskelinen haastattelut

Musiikkineuvos on merkittävällä tavalla avustanut Lieksan rautatieaseman historiatietojen kokoamisessa. Hänen haastatteluja täydentää juuri ilmestynyt teoksensa ”Lieksan nuorisopuhallinorkesterin kronikka 1958 – 2023” (760 sivua) ja Erkki Eskelisen ja videohaastattelu – Lieksan rautatieasemalla perustettiin Lieksan rautatieläisten soittokunta, minkä jäsenenä hän aloitti soittajauransa. Eskelisen juuri ilmestyvään, kirjoittamaan ja kokoamaan teokseen liittyy soittokuntien historia v. 1887 alkaen (Vanhat kalenterit kertovat 31 sivua).

Eskelisen haastattelut täydentävät Rukajärven suunnan arvokasta ja tasokasta kulttuuritoimintaa. Rukajärvellä toimi myös tasokas puhallinorkesteri, josta muutama kuva oheisena.

Musiikkineuvos Erkki Eskelisen arkisto.

Kuva Rukajärven suunnan puhallinorkesterista, mikä esiintyi myös Lieksassa. Kuva Arvo Kuikka

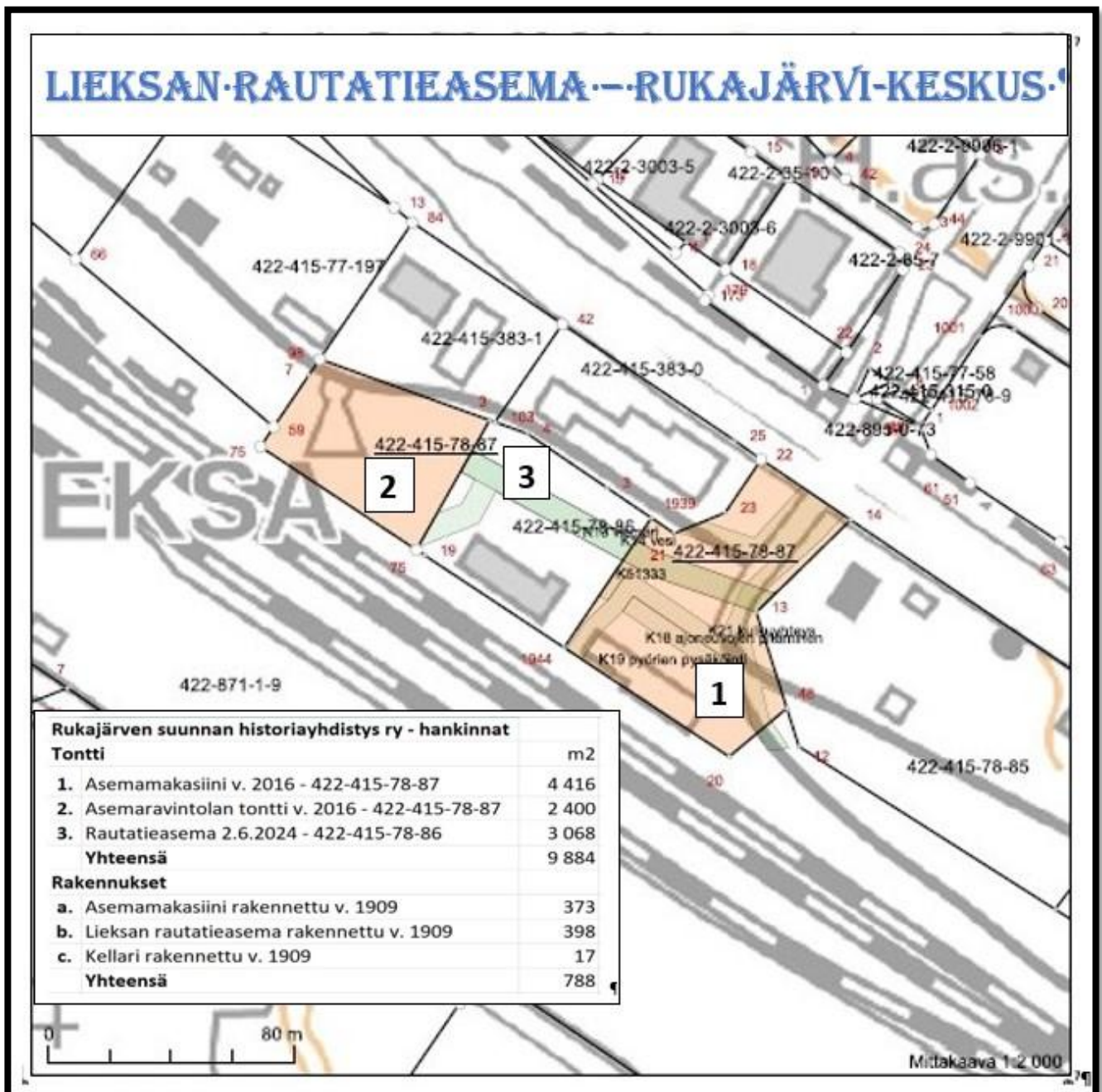

1.5.1943. Ontajärven suunnalla oli oma orkesteri. Laulavan lontan vieressä Teuvo Huotari Nurmes.

Lieksan Rukajärvi-keskuksen investoinnit kiinteistöjen osalta

Rukajärven suunnan historiayhdistys on hankkinut kolmessa osassa Lieksan rautatieaseman kiinteistön ja sitä ympäröivän tontin omistukseensa.

- Asemamakasiinin tontti 30.5.2016 (14.000 €) Kiinteistötunnus 422-415-78-86 määräala n. 4.100 m².
- Vuonna 2017 asemamakasiiniin rakennettiin n. 45 k-m²:n lämmintila - mikä nimettiin "Rukahoviksi"
- Lieksan rautatieaseman ravintolan tontti, mihin liittyi vaihtokauppa 20.11.2018 hinta 2.184 m², tontti 422-415-78-87, väliraha 2.500 € kuluineen
- Lieksan rautatieaseman ja tontti 2.6.2024 – 65.000 €, tontti 3.068 m². Peruskorjaus ja maalus 2024 talkootyönä n. 150 talkoolaista yli 6.000 tuntia. Työ saatettiin loppuun kesän 2025 aikana.
- Rukajärven tie vihittiin 2.7.2011
- Jukolan Motti -pirtti vihittiin käyttöön 30.11.2014, wc ja halkoliiteri rakennettiin kesällä 2015.
- Änäkäisen Salpaetusasema rakennettiin 2017

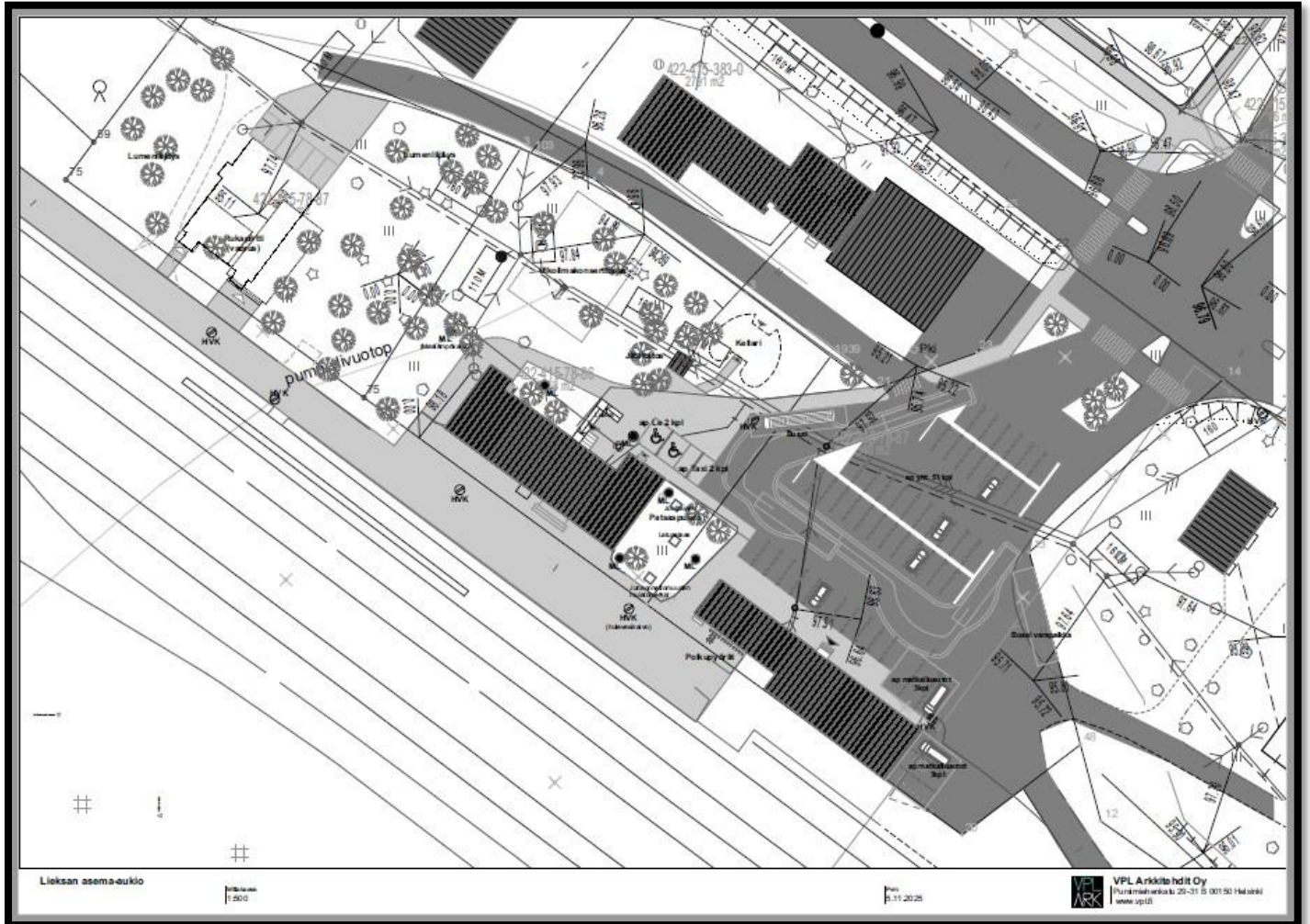

Matkaparkki

Matkaparkkia koskeva päätös tehtiin jo tammikuussa, suunnitelma hyväksyttiin 14.2.2025. Matkaparkki saatiin käyttöön tiedotteella 28.7.2025.

Lieksan aseman pihasuunnitelma

Pihasuunnitelman tekivät arkkitehdit Kari Palaste ja Mikko Päällysaho, mikä valmistui 5.11.2025. Luonnos on ollut käytettävissä jo kesäkuusta alkaen.

Edellä kerroin, että arkkitehti Kari Palaste oli mukana, kun aloitteestamme 30.11.2018 kiinnitettiin Vuokatin Urheiluopiston seinään laatta. Kari Palasteen isä kirjailija Onni Palaste oli tekemässä 17.3.1943 Rukajärven rintamalla päätöstä Vuokatin urheiluopiston perustamisesta palattuaan Jeljärven partioretkeltä. Veteraanit surivat partioretkellä kaatuneita aseveljiään ja tekivät herrasmiessopimuksen siitä, että he perustavat Suomeen sodan jälkeen ”urheilukasvatuslaitoksen”. Se tehtävä annettiin Kari Palasteen isälle kirjailija Onni Bovellanille, myöhemmin Palaste.

Toinen arkkitehti on Mikko Päällysaho, jonka puolison isä Aarre Öörni Lappajärveltä toimi Pioneerijoukoissa (PionP 24) Rukajärvellä. Pioneerit huolehtivat rintamalla kaikesta rakentamisesta. Nyt juuri pioneerien jälkeläinen on suunnittelijana huomattavassa historiakohteessa.

Kari Palasteella on Helsingissä oma arkkitehtitoimisto ja Mikko Päällysaho asuu Vaasassa. Mikko Päällysaho toimi Vaasan Ev.lut seurakunnan kiinteistöjohtajana ja hän saneerasi 2015 jälkeen kaikki Vaasan seurakunnan arvorakennukset, pääkirkko niiden joukossa – on muuten upeasti toteutettu.

Lieksassa 5.11.2025 – (päivitetty 16.7.2025 versioon)

Tenho Tikkanen, puheenjohtaja
Rukajärven suunnan historyayhdistys ry

Lähteet:

- RSHY ry:n arkisto, kauppakirjat
- Muistio, Lieksan rautatieaseman historia, 2024/Tenho Tikkanen
- Marsin ritari Ilmari Juutilaisen historiikki 2024/Tenho Tikkanen
- Asevelitalot 10.10.2019 – Tenho Tikkanen
- Lieksan nuorisopuhallinorkesterin kronikka 1958 - 2023 (760 sivua) ja Erkki Eskelisen ja videohaastattelu – Lieksan rautatieasemalla perustettiin Lieksan rautatieläisten soittokunta, minkä jäsenenä hän aloitti soittajauransa. Eskelisen juuri ilmestyvään, kirjoittamaan ja kokoamaan teokseen liittyy soittokuntien historia v. 1887 alkaen (Vanhat kalenterit kertovat 31 sivua).
- Autoilun ja autoilijain yhteistoiminnan historia Lieksassa; Armas Ilmari Nevalainen (8.11.1909 – 13.6.2000), Koonnut Tenho Tikkanen 3.2.2005
- Rukahovin tarina – Pekka Vähäsöyrinki: <https://www.youtube.com/watch?v=WmxXOOFMzro>
- Tenho Tikkanen Facebook 12.7.2025 - <https://www.facebook.com/rshyry/>
- Jeljärven partioretki: Jeljärven huoltotukikohdan tuho, 2013. Teos.
- Sarjassa ”kiveenhakatut”: Paavo Lonkila – latujen tyyliniekka –: <https://areena.yle.fi/1-62511030>
- VR:n hallintoneuvoston puheenjohtaja Markku Eestilän puhe 5.9.2024 Lieskan rautatieaseman vihkiäisissä
- Vuokatin Urheiluopiston 25-vuotishistoria, (säätö perustettu 26.7.1950), ensimmäiset kesäleirit Vuokatissa pidettiin pääsiäisenä 1945. Vuokatin Urheiluopiston ensimmäinen toiminnanjohtaja oli Onni Palaste (1945-1954).
- Vuokatin Urheiluopiston 60-vuotisjuhla pidettiin v. 2005, missä Palaste kertoi urheiluopiston historiatietoja mm. opiston rehtorina v. 1998 – 2009 toimineelle Pekka Vähäsöyringille. (Rukahovin tarina – Pekka Vähäsöyrinki: <https://www.youtube.com/watch?v=WmxXOOFMzro>)